

модернизации на деятельность учебных заведений художественного профиля, представляющую вертикаль: детская художественная школа - училище – высшее учебное заведение, расположенных в крупнейших районных центрах и городах области.

Отмечается, что в условиях национального возрождения Украины (1990-е гг.) благодаря внесенным изменениям в учебные планы, начальные художественные учебные заведения возрождают традиции украинского искусства, в частности декоративно-прикладного искусства Подольского региона. Отстраиваются помещения художественных заведений и открываются новые школы искусств. Несмотря на экономические трудности, активизируется выставочная деятельность и проведение конкурсов детского творчества.

Рассмотрены основные этапы развития и реформирования среднего звена художественного образования, становления новых направлений профессиональной деятельности, открытие художественных и художественно-педагогических специальностей на базе педагогических училищ и училищ культуры. Указывается, что тенденция к диверсификации деятельности учебных заведений в целом способствовала активизации художественной жизни в регионе.

Ключевые слова: художественное образование, художественная жизнь, Хмельницька область.

Summary

State of Art Education in Khmelnytskyi Region in 1990-s

Kravchuk K. H., Nahorniak Kh. M.

The main tendencies of development and the parameters of functioning of the system of artistic education of Ukraine of the last decade of the XX century by the example of artistic-educational environment of Khmelnytskyi region have been reflected in the article. The influence of modernization onto the activity of educational establishments of artistic profile, representing the vertical: art school for children – college – higher educational establishment, situated in the largest district centers and cities of the region, has been characterized.

It is mentioned that under the conditions of Ukraine's revival (1990-s), owing to the changes, made in curricula, primary artistic educational establishments regenerate the traditions of Ukrainian art, in particular decorative-applied art of Podillia region. The buildings of artistic establishments have been rebuilt, and the new schools of art have been opened. In spite of the economic difficulties, the exhibition activity and conducting competitions of children's creative work have been intensified.

The main stages of development and reforming of the middle stage of artistic education, forming new directions of professional activity, opening artistic-pedagogical specialities on the basis of pedagogical and culture colleges have been examined. It is indicated that the tendency to diversification of the activity of educational establishments in general helped intensification of artistic life in the region.

Key words: artistic educational, artistic life, Khmelnytskyi region.

УДК 781:37.011.3-051

Лу Тао,

аспірантка НПУ ім. М. П. Драгоманова
(м.Київ)

Сутність поняття «виконавська майстерність» майбутніх педагогів-музикантів

В статті розглянуто різні підходи до визначення понять «майстерність», «виконавська майстерність» та уточнено їхній зміст. З'ясовано, що більшість дослідників вказують на такі характерні риси майстерності як-от: досконалість, довершеність, високий рівень володіння вміннями та навичками у певній галузі, що підносить діяльність людини до рівня мистецтва та творчості. Наголошено, що у визначенні змісту поняття «виконавська майстерність» майбутніх педагогів-музикантів слід враховувати педагогічну спрямованість їхньої виконавської діяльності на практичну реалізацію конкретних розвивальних, виховних та навчальних цілей і завдань. Аналіз наукових досліджень в означеному напрямку дозволив сформулювати та обґрунтувати власне розуміння сутності поняття «виконавська майстерність» майбутніх педагогів-музикантів.

Ключові слова: майстерність, виконавська діяльність, виконавська майстерність, вчитель музичного мистецтва, педагог-музикант.

Постановка проблеми у загальному вигляді...Учитель музичного мистецтва відіграє провідну роль у процесі художньо-творчого становлення особистості школяра. На це вказували такі педагоги-дослідники як Б.Асаф'єв, Ю. Алієв, Л. Баренбойм, Д. Кабалевський, С. Шацький,

В.Шацька та ін. Разом зі значущістю професійної діяльності педагога-музиканта слід підкреслити і її складність, пов'язану з поліфункціональністю: на уроках музичного мистецтва та в позаурочній діяльності вчитель одночасно є диригентом, концертмейстером, виконавцем-інструменталістом та виконавцем-вокалістом (Е. Абдуллін, О. Апраксіна, Л. Арчажнікова, І.Немикіна, Т. Челишева та ін.). На сучасному етапі розвитку музичної освіти та в умовах сучасної соціокультурної ситуації існує потреба у фахівцях, спроможних на ефективне залучення підростаючого покоління до глибокого пізнання і художнього спілкування з музичним мистецтвом. «Живе» виконання музики вчителем під час занять робить процес сприймання педагогічно керованим, дозволяє досягти оптимального художнього впливу музичного мистецтва на особистість школяра та сприяє встановленню творчої взаємодії між вчителем і учнями. Саме тому в структурі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва інструментальне виконавство займає одне з центральних місць, а коло питань, пов'язаних з проблемами вдосконалення інструментально-виконавської майстерності педагогів-музикантів, завжди привертатиме увагу дослідників у різних галузях науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... Теоретичні та практичні аспекти професійної підготовки майбутнього вчителя музики висвітлені у працях Е. Абдулліна, Л.Арчажникової, В.Бутенко, Г. Ніколаї, О.Олексюк, О. Отич, Г. Падалки, О. Рудницької, Т. Смирнової, О. Щолокової та ін. Проблеми формування виконавської майстерності студентів мистецьких спеціальностей присвячені дослідження В. Белікової, О. Бодіна, К. Гумель, Є. Гуренко, Ю. Капустіна, Н.Корихалової, Я. Мільштейна, З. Тальберга, Г. Ципіна, К.Черні та ін.

Формулювання цілей статті... Метою нашої статті є висвітлення сутності та уточнення змісту поняття «виконавська майстерність» майбутніх педагогів-музикантів.

Виклад основного матеріалу... Вивчення сутності поняття «виконавська майстерність» потребує розгляду основних підходів до розуміння поняття майстерності як такої. Так, у словнику С. Ожегова майстерність визначається як «вміння, володіння професією, навичками праці» та «як високе мистецтво у якійсь галузі» [10, с. 343]. В.Далем майстерність тлумачиться як «ручна робота, ремесло; вміння, мистецтво» [6, с. 303]. Майстерність, за А. Кузьминським, – «високе мистецтво, довершене вміння у певній галузі» [7, с. 22]; за К. Платоновим, – «властивість особистості, що є набутою у процесі її досвіду як вищий рівень опанованих професійних умінь у певній галузі на основі гнучких навичок і творчості» [13, с. 198].

У тлумачному словнику української мови поняття майстерність визначається як «... умілість, вправність», «висока якість виконаної роботи, твору тощо; досконалість»; поняття «майстер» також має декілька трактувань, і в одному з них розглядається як «... фахівець з якого-небудь ремесла ... той, хто досяг високої майстерності, досконалості у своїй роботі, творчості» [2, с. 504].

У контексті нашого дослідження необхідним видається з'ясування змісту поняття майстерності у галузі педагогіки. Так, у педагогічній енциклопедії майстерність педагога трактується як «високе, таке, що постійно вдосконалюється мистецтво виховання та навчання», а педагог-майстер як «спеціаліст високої культури, що глибоко знає свій предмет ... досконало володіє методикою навчання та виховання» [12, с. 739].

На думку Л. Лабінцевої, майстерність учителя музики зумовлена високим рівнем володіння інструментом, голосом, диригентською технікою, широкою ерудицією, високим художнім смаком, рівнем естетичного розвитку фахівця [8].

Т. Гопкало стверджує, що майстерність виявляється у творчій діяльності та ґрунтується на емоційних відчуттях. Майстерність є невід'ємною від творчості – від здатності висувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, використовувати оригінальні методи та технології, вона проявляється у творчій інтерпретації, в творчому підході до передачі змісту, зрозумілого і емоційно пережитого [3].

Отже, маємо відзначити, що, характеризуючи поняття майстерності, більшість дослідників вказують на такі його риси як-от: досконалість, довершеність, високий рівень володіння вміннями та навичками у певній галузі, що підносить діяльність людини до рівня мистецтва та творчості.

У визначенні сутності виконавської майстерності спостерігаємо розмаїття поглядів, що є свідченням багатогранності цієї наукової категорії. Вперше поняття музичної виконавської майстерності було обґрунтоване М.Давидовим. Виконавську майстерність педагог-музикант визначає як «вільне володіння інструментом і собою, що забезпечує інтонаційно-сміслову, інтерпретовану, одухотворену, емоційно яскраву, артистичну, співтворче втілення музичного твору в реальному звучанні. Вона включає весь комплекс слухомоторних і психологічних даних, конкретних навичок та вмінь, прийомів і форм музично-ігрових рухів, які постійно модифікуються у процесі актуалізації творчого процесу інтерпретації музичного твору» [5, с. 78].

Ф. Валеева розуміє виконавську майстерність як багатокомпонентну систему, що функціонує цілісно і гармонійно. Важливим компонентом виконавської майстерності, на її думку, є виразність виконання, що передбачає усвідомлене висловлювання-інтонування музичної тканини твору [1].

Н. Пановою виконавська майстерність музиканта розглядається з позицій діяльнісного та особистісного підходів (як якісний рівень діяльності і як інтегральна властивість особистості). Дослідниця вважає, що виконавська майстерність музиканта – це якісний рівень діяльності, інтегральна якість особистості і система, що містить чотири взаємозв'язані підсистеми (мотиваційно-вольову, операційно-технологічну, регулятивно-психологічну та індивідуально-творчу). Як якісний рівень діяльності виконавська майстерність вирізняється індивідуально-творчим характером, сформованістю виконавських умінь та навичок, психологічною готовністю до публічних виступів. Як інтегральна властивість особистості – є сукупністю спрямованості на виконавську діяльність, вольових якостей і духовності [11].

Виконавська майстерність майбутнього вчителя музики визначається В. Федоришиним як високий рівень здатності до глибокого усвідомлення й розкриття змісту музичного твору шляхом застосування художньо-технічних засобів, що відповідають естетичним принципам емоційно-художнього мислення певної епохи. Виконавська майстерність студентів музично-педагогічних факультетів педагогічних університетів передбачає наявність широкої компетентності в галузі мистецтва, а також спроможність до вираження індивідуальної естетичної позиції у процесі художньо-образного тлумачення музики [14].

Загальновідомо, що виконавська майстерність майбутніх педагогів-музикантів формується в процесі їхньої виконавської діяльності. Л. Гусейнова розуміє інструментально-виконавську діяльність учителя як складний багатоаспектний і багатофункціональний процес, в якому зосереджуються величезні можливості для вияву музикантом власних творчих якостей, максимально розкривається його індивідуальність, віддзеркалюється набутий естетичний і виконавський досвід, асоціативні зв'язки. Як і будь-яка інша діяльність, вона передбачає наявність мотиву, що надає їй змістовності та відповідає інтересам, потребам, ціннісним естетичним орієнтаціям виконавця. Специфіка виконавської діяльності вчителя музики дозволяє розглядати інструментальну підготовку як важливий компонент професійного становлення студентів мистецьких факультетів вищих педагогічних навчальних закладів.

У процесі розвитку музично-педагогічної освіти склалася певна система інструментальної підготовки учителів музики загальноосвітньої школи, яка відрізняється від підготовки інструменталістів-виконавців у мистецьких вузах. Це зумовлено різними цілями та завданнями майбутньої практичної діяльності фахівців відповідного профілю. Якщо головною метою діяльності піаніста-виконавця є саме виконання творів і найповніше розкриття перед слухачами їх художнього змісту, то для вчителя музики такою метою є формування музичної культури учнів у процесі різноманітної музичної діяльності [4].

Підтвердженням вищевикладеного є наукові пошуки І. Мостової, яка, здійснивши узагальнення досвіду Н. Гродзенської, Л. Данилевської, В. Шацької та аналіз діяльності вчителів музики різного рівня майстерності, з'ясувала, що педагогічний та виконавський аспекти майстерності вчителя музики є рівнозначними, взаємодоповнюючими, взаємозв'язаними у досягненні взаємодії вчителя зі школярами. Такі результати спонукали І. Мостову до введення в контекст власного дослідження узагальненого поняття педагогічно-виконавської майстерності учителя музики. Автор визначає педагогічно-виконавську майстерність як феномен вияву вчителем музики свого «Я» у педагогічній художньо-комунікативній діяльності через комплекс властивостей його особистості, який забезпечує вільне володіння музичним інструментом і собою у процесі втілювання художньої ідеї музичного твору для досягнення взаємодії із особистістю дитини з метою формування її музичної культури [9].

Отже, у визначенні сутності поняття «виконавська майстерність» майбутніх педагогів-музикантів слід враховувати педагогічну спрямованість їхньої виконавської діяльності на практичну реалізацію конкретних розвивальних, виховних та навчальних цілей і завдань.

Висновки... Аналіз наукової літератури дозволив сформулювати власне визначення досліджуваного поняття. Виконавську майстерність майбутніх педагогів-музикантів ми розуміємо як інтегральну властивість особистості, що передбачає досконале володіння вміннями та навичками гри на музичному інструменті, вільне й творче їх використання у власній виконавській діяльності, високий рівень виконавської компетентності, багатство та глибину духовного світу, що втілюється у створенні яскравих особистісних інтерпретацій музичних творів, які дозволяють досягати максимального художнього впливу на становлення особистості дитини та реалізовувати багато інших педагогічних завдань.

На нашу думку, надалі наукового осмислення потребуватимуть особливості вдосконалення виконавської майстерності майбутніх вчителів музичного мистецтва в процесі фортепіанного навчання в педагогічних університетах України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Валеева Ф. Х. Вопросы развития исполнительского мастерства музыканта-

инструменталиста на этапе высшего профессионального образования [Текст] // Педагогическое мастерство: материалы III междунар. науч. конф. – М.: Буки-Веди, 2013. – С. 122–124.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ Перун, 2004. – 1440 с.

3. Гопкало Т. П. Формування вокально-хорових вмій як основи художньо-виконавської майстерності учнів // Наукова скарбниця освіти Донеччини: збірн. наук. праць. – Д., 2011. – №1 (8) – С. 60–63.

4. Гусейнова Л. В. Формування готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 – «Теорія та методика навчання музики і музичного виховання». – К., 2005. – 22 с.

5. Давидов М. А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста): [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / М.А.Давидов. – К.: Муз. Україна, 2004. – 287 с.

6. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. – М.: Спб., 1882. – 2-ое изд. – Т.3. – 585 с.

7. Кузьминський А. І. Педагогіка [Текст]: підручник / А. І. Кузьминський, В.Л.Омеляненко. – К.: Знання, 2007. – 447 с.

8. Лабінцева Л. П. Формування вокально-хорової майстерності в процесі фахової підготовки майбутніх учителів музики: автореф. дис....канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти». – Луганськ, 2007. – 22 с.

9. Мостова І. В. Формування педагогічно-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 – «Теорія та історія педагогіки». – К., 1998. – 21с.

10. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 72500 слов и 7500 фразеологических выражений / Рос. АН, Ин-т рус. яз., Рос. фонд культуры. – М.: Азъ, 1992. – 955 с.

11. Панова Н. Г. Формирование исполнительского мастерства музыканта в процессе обучения игре на гармонико-хромке в училищах культуры и искусств: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08, 13.00.02 / Панова Н. Г.; – М., 2008. – 209 с.: ил.

12. Педагогическая энциклопедия. В 4-х томах / Серия: Энциклопедии. Словари. Справочники / Ред. И. А. Каиров, Ф. Н. Петров. – Т. 2: Ж – М. – Изд-во: Сов. энциклоп., 1965. – 911 с.: ил.

13. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий. – М.: Высш. шк., 1984. – 269с.

14. Федоришин В. І. Формування виконавської майстерності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі колективного музикування: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 – «Теорія та методика навчання музики і музичного виховання». – К., 2006. – 22 с.

Транслітерований список літератури:

1. Valeeva F. X. Voprosy' razvitiya ispolnitel'skogo masterstva muzykanta-instrumentalists na e'tape vysshego professional'nogo obrazovaniya [Tekst], Pedagogicheskoe masterstvo: materialy III mezhdunar. nauch. Konf, Moskva, Buki-Vedi, 2013, pp. 122-124.

2. Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy, Uklad. i holov. red. V. T. Busel. – Kyiv, Irpin: VTF Perun, 2004, 1440 p.

3. Hoptkalo T. P. Formuvannia vokalno-khorovykh vmin yak osnovy khudozhno-vykonavskoi maisternosti uchniv, Naukova skarbnytsia osvity Donechchyny: zbirn. nauk. Prats, Donetsk, 2011, № 1 (8), pp. 60-63

4. Huseinova L. V. Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv muzyky do instrumentalno-vykonavskoi diialnosti: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: spets. 13.00.02, «Teoriia ta metodyka navchannia muzyky i muzychnoho vykhovannia», Kyiv, 2005, 22 p.

5. Davydov M. A. Teoretychni osnovy formuvannia vykonavskoi maisternosti baiianista (akordeonista), [pidruch. dlia stud. vyshch. navch. zakl.], Kyiv Muz. Ukraina, 2004, 287 p.

6. Dal' V. I. Tolkovy'i slovar' zhivogo velykorusskogo yazyka, V 4 t, Moskva, Spb., 1882, volume 2., Part 3., 585 p.

7. Kuzmysnyi A. I. Pedahohika [Tekst]: pidruchnyk, V. L. Omelianenko, Kyiv, Znannia, 2007, 447 p.

8. Labintseva L. P. Formuvannia vokalno-khorovoi maisternosti v protsesi fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky, avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: spets. 13.00.04, «Teoria ta metodika profesilnoi osvitu». Lugansk, 2007. 22 p.

9. Mostova I. V. Formuvannia pedahohichno-vykonavskoi maisternosti maibutnoho vchytelia muzyky, avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: spets. 13.00.01, «Teoriya ta istoriya pedahohiky», Kyiv 1998, 21 p.

10. Ozhegov S. Y., Shvedova N. Yu. Tolkovy'i slovar' russkogo yazyka: 72500 slov i 7500 frazeologicheskikh vyrazhenij, Ros. AN, In-t rus. yaz., Ros. fond kul'tury, Moskva, Az', 1992, 955 p.

11. Panova N. G. Formirovaniye ispolnitel'skogo masterstva muzykanta v protsesse obucheniya

igre na garmoni-xromke v uchilishhax kul'tury' i iskusstv: diss. ... kand. ped. nauk: 13.00.08, 13.00.02, Moskva, 2008, 209 p., il.

12. Pedagogicheskaya e'ntsiklopediya. V 4-x tomah, Seriya: E'ntsiklopedii. Slovare. Spravochniki, Red. I. A. Kairov, F. N. Petrov, Part 2: Zh, Moskva, Izd-vo: Sov. e'ntsiklop., 1965, 911 p., il.

13. Platonov K. K. Kratkij slovar' sistemy' psixologicheskix ponyatij, Moskva, Vy'ssh. shk., 1984, 269 p.

14. Fedoryshyn V. I. Formuvannia vykonavskoi maisternosti studentiv muzychno-pedahohichnykh fakultetiv u protsesi kolektyvnoho muzykuvannia: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: spets. 13.00.02, «Teoriia ta metodyka navchannia muzyky i muzychnoho vykhovannia», Kyiv, 2006, 22 p.

Аннотация

Сущность понятия «исполнительское мастерство» будущих педагогов-музыкантов

Лу Тао

В статье рассмотрены разные подходы к определению понятий «мастерство», «исполнительское мастерство» и уточнено их содержание. Определено, что большинство исследователей указывают на такие характерные черты мастерства как: совершенство, высокий уровень владения умениями и навыками в определённой отрасли, что поднимает деятельность человека до уровня искусства и творчества. Подчёркивается, что в определении содержания понятия «исполнительское мастерство» будущих педагогов-музыкантов необходимо учитывать педагогическую направленность их исполнительской деятельности на практическую реализацию конкретных развивающих, воспитательных, учебных целей и задач. Анализ научных исследований в обозначенном направлении позволил сформулировать и обосновать собственное понимание сущности понятия «исполнительское мастерство» будущих педагогов-музыкантов.

Ключевые слова: мастерство, исполнительская деятельность, исполнительское мастерство, учитель музыкального искусства, педагог-музыкант.

Summary

The Essence of the Concept "Performing Mastery" of the Future Pedagogues-Musicians

Lu Tao

The article deals with different approaches to the definition of the terms "mastery", "performing mastery" and it clarifies their meaning. It was found out that most researchers indicate the following typical characteristics of "mastery" as: perfection, excellence, high level of abilities and skills in a particular area that enables the human activity to reach the level of art and creativity. It is emphasized that in determination of the meaning of the term "performing mastery" of the future pedagogues-musicians we should pay more attention to educational line of performing activity for practical realization of students' developing, educating and training skills for achieving their goals and tasks. The analysis of scientific researches in this sphere allowed us to formulate and ground the understanding of the essence of the concept "performing mastery" in the activity of the future pedagogues-musicians.

Key words: mastery, performing activity, performing mastery, teacher of music art, pedagogue-musician.